

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Opera „Doamna cu cățelul”, de Livia Teodorescu-Ciocănea, după Anton Pavlovici Cehov

Aurelian POPA-STAVRI¹

Sâmbătă, 11 februarie 2023, am fost spectator, în urma invitației primite la Opera Națională din București, la a doua reprezentație în concert a operei "Doamna cu cățelul" de Livia Teodorescu-Ciocănea, compusă după povestirea omonimă de A. P. Cehov. Opera a avut premiera absolută în data de 7 mai 2022. Imaginea a fost coplesitoare, cu artiștii operei, dirijorul și soliștii în avanscenă, orchestra simfonică, urmată de corul mare, mixt, având în spate cortina roșu-vișinie sau bleu, fundal pe care s-au proiectat simultan, imagini ale întregii scene cu interpreți. Publicul, de la tineri la seniori, a umplut locurile de la parter, din loji și rândurile de la balcon. De la intrare, atmosfera sărbătorească era asigurată de gazde și de publicul meloman. Sus, pe fronton, a fost proiectat textul libretului operei, rând cu rând. În pauzele dintre acte, am schimbat impresii cu unii spectatori, am primit amănunte despre operă din partea compozitoarei, mi-am înregistrat câteva impresii personale. După acordurile finale, m-a urmărit gândul de a dedica o cronică acestui spectacol ce m-a impresionat.

Au captivat orchestrația fastuoasă, suplă, modernă, succulentă, inedită timbral, vocile ca sculptate în fildeș și alabastru ale soliștilor și ale corului. Autoarea muzicii a extins partitura vocală spre factura instrumentală, iar scriitura orchestrală evocă în aliaj instrumental, *sufierea umană, suflul naturii*, devenite în anumite momente ale operei, *simboluri ale dragostei*. Opera este accesibilă prin sincretism artistic și prin atenția compozitoarei pentru realizarea receptării fiecărui aspect muzical-dramatic. Libretul, realizat de Iuliana Kampert, alias Ciocănea-Teodorescu, este esențializat până la hieratism, fie în sens de canon algebric al ideilor (scena comentariilor contradictorii dintre protagoniștii principali, scena prietenilor în prezența lui Gurov, echilibru structural prin cvartet de voci feminine și cvartet de voci masculine) fie în prezentarea ideilor ce își corespund până la similitudine (momentele de reciprocă recunoaștere a iubirii petrecute între Dmitri Gurov și Anna Sergeevna). Împlinirea aceluși hieratism formal, condus după canoanele literare, se petrece prin substanța simfonică sau corală, printr-o muzică demnă de un comentariu psihologic de maximă acuratețe. În textul literar, conceput cu un anumit ritm al versificației pentru a permite înveșmântarea vocală, există metafore, figuri de stil și fraze ce exprimă alegorii (sufletul în care posibil, vor trăi, după sute de mii de ani, toate sufletele speciilor dispărute de pe pământ; crestele munților care vor fi acoperite de valurile apelor) sau simboluri: *Doamna cu cățelul* - semnalarea încercării de ieșire din singurătate a sufletului femeii nefericite în dragoste. Ascultând opera, *trăim* evenimentele ca și când am fi noi, pe rând, când unul, când celălalt dintre personaje. Confrunțați cu realitatea unei iubiri interzise, aducătoare de suferințe sufletești dar și de conflicte cu cei apropiați, Gurov și Anna, prin tenorul invitat Adrian Dumitru și soprana Veronica Anușca, devin *o variantă plauzibilă, inedită, a marilor cupluri ale dramaturgiei muzicale universale*. Primul moment de adâncă sensibilitate este răspunsul Annei, calm și introvertit: "Numele meu este Anna Sergeevna". De altfel, pe lângă recitativele melodice și ariile multi-melodice, care valorifică întreg spectrul sonor timbral și acustic uman, de la cel de soprană lirică la cel de bas, cu salturi în registre acute și reveniri în cele medii și

¹ Aurelian Popa-Stavri, Profesor de muzică, realizator de emisiuni muzicale la Societatea Română de Radiodifuziune între anii 1990-2022, membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

grave, melodii și suprapuneri armonice create într-o notă unificatoare - subtilitate stilistică cultivată de compozitoare în duo-uri, trio-uri și cvartete vocale -, le răspund episoadele liturgice la intervale relativ egale, cu prezența lor lirică, meditativă, introspectivă sau plină de elan și venerație! Adulația Celui Preaînalt prin *Slava ti!* deschide opera ca o poartă a dorințelor creatoarei și a personajelor operei - și încheie opera, ca un îndemn la trezire a iubirii și a păcii. Muzica oferă satisfacții artistice și emoționale, fără a epata sau a surprinde nefiresc, prin stridențe. Delicatețea feminină este împletită cu momente de accentuat dramatism cu vână de magistru! De la sonorități neoclasice, la antrenante bijuterii instrumentale, cum sunt variațiunile de romanță și evocarea muzicii balcanico-orientale a lăutarilor moscoviți, la lirismul orfeic, heterofonic, specific școlii moderne de sorginte enesciană, toate acestea au calități de măiestrie în redarea emoționalității și a „uitării de sine” în iureșul virtuoz al dansului.

Veronica Anușca, Radu Dunca (concertmaestru), Vlad Conta, dirijor (foto: Andrei Grigore)

Pendularea între educația creștină și complexul sentimental al iubirii este prezentă în primul planul întregii opere prin libretul ei și prin genurile muzicii vocale (arii, cuplete, duete, trio, cvartet, cvintet vocal), simfonice (expunere muzicală, interludii, dezvoltare orchestrală, spații sonore în suprapunere și dialog) și corale *a cappella* sau cu prezență în fluxul simfonic.

În **actul întâi**, un moment atractiv evident este primirea marinarilor la acostarea lor pe țărmul stațiunii Yalta (recunoaștem acolo o interesantă aliterație sugerând acvaticul "*în lung și-n lat, în lung și-n lat*"). Corul marinarilor cheamă deschiderea sufletească sinceră a celor doi protagoniști principali, Dmitri Gurov și Anna Sergheevna. Cântul plin de speranță al mateloților pare că trezește în cei doi comparația dintre fericirea marinarilor de a-și îmbrățișa nevestele și copiii, și prin contrast, nemulțumirea, nefericirea pe care Anna și Gurov o trăiesc în căsnicie alături de partenerii lor. Ea, însingurată, aproape ignorată, el, aflat sub tirul domestic, tern, neîncetat, venit din partea soției. Libretul este fluent, toate scenele sau episoadele muzicale anticipează, acompaniază tensiunile sau armonizările, visarea - apărute între Gurov și Anna. Un alt moment semnificativ pentru întreaga operă este chiar începutul ei, *Vecernia*, ca prolog, compusă pe textul Psalmului 103, care reprezintă și acordul ideatic principal al operei, bolta sub care se desfășoară, nu fără remușcări și reveniri asupra hotărârilor de la un moment dat, drama celor doi: este o chemare la o iubire reală, profund capabilă

-2023 -ANUL IULIU MANIU !

Cetatea Cavalerilor

NR. 5(33) MAI 2023

de curaj, riscuri, din dorința unei mari recunoașteri a nevoii omului de iubire absolută, completă, împlinită atât sufletește cât și trupește. Astfel protagoniștii principali se află între sacrificiul pentru familie și perfecțiunea personală prin iubire. Aceste două motive se împletesc în glasurile soliștilor dar și în cele ale partenerilor lor de scenă și, ca rugăciune și speranță, se evidențiază și în glasul lui Anton Pavlovici Cehov însuși, adus în operă ca personaj, martor prim și comentator vizionar al dramei umane. El înalță rugăciunea fierbinte către Dumnezeu ca să ajute la limpezirea suferințelor oamenilor. Corul, precum în tragediile antice, participă la unele momente de acest fel, orchestra devine și ea ecoul multiplicat al emoțiilor și sentimentelor personajelor principale sau ale celor apropiate lor.

Actul doi ne surprinde prin alte câteva spații sociale evocate muzical: o întâlnire a lui Gurov cu prietenii și colegii lui de serviciu și de petreceri, în ale căror discuții se pun în contrast diferite concepții de viață legate de experiența în iubire. Reiese portretul femeilor singure și sărace, puse în situația de a-și petrece timpul într-un mod ușuratic, din lipsă de mijloace de întreținere, lipsă de educație, condamnate parcă să se învârtă în același cerc fără orizont. În această scenă a discuțiilor între prietenii lui Gurov, când pline de efuziune sau emfază, când sentimentale și naive, compozitoarea a ales să caracterizeze personajele și să illustreze cele spuse de ele prin accente muzicale comico-satirice. Gurov își păstrează discreția în prezența prietenilor săi și chiar dacă recunoaște că este îndrăgostit, devine tăcut și din ce în ce mai conștient de unicitatea atracției sentimentale pentru tainica lui iubită, motiv pentru care părăsește mai devreme grupul vesel al prietenilor lui. Urmează scena în care soțul Annei și soția lui Gurov aduc previzibile reproșuri, „la unison sau în tandem” muzical, partenerilor lor de viață. Inspirată trecerea la evocarea muzicală a atmosferei trepidante a Moscovei, unde trăiește Gurov, capitală faimoasă a muzicii. Irumpe în acest context muzica lăutarilor moscoviți, răsună până la ore târzii din noapte. În sufletul și gândurile lui Gurov persistă imaginea iubitei. Sonorități de romanță și ceardaș simfonic în variațiuni, reprezintă, în sinteză, pasiunea (romanța) aliată cu virilitatea năvalnică (ceardașul). Aria lui Gurov *Ce destin trist și ne-nsemnat!*, încântătoare, dar încărcată de frământări ca în fața unui Sfinx, cel al destinului, este imediat urmată de ecoul ei simfonic și de o dezvoltare orchestrală cu vârfuri de tensiune în care îi auzim și pe lăutari și atmosfera agitată a Moscovei, gata-gata să înece sensibilitatea personală. Este un act doi care surprinde plăcut prin noutatea sa și dezvoltă subiectul în stilul unei opere magnifice prin varietatea episoadelor și scenelor când lirice, când narrative, când dramatice, când bufe, în care sunt angajați fie soliști vocali sau instrumentali, fie cvartete vocale, coruri, fie desfășurări vocal-simfonice viguroase.

Actul trei cuprinde interesante episoade precum *teatru în teatru*, care îmbogățesc ideatica operei pe tema alegerilor în viață, contrastul dintre puritate și duritate sufletească, dintre trivialitate și spiritualitate. Dar spectatorii trăiesc odată cu interpreții, momentul de vârf al operei, când Anna Sergeevna, în dialog tănuțit cu Gurov, în culisele sălii de teatru, renunță la retragerea în sine și hotărăște să reînvie, să reaprindă cu toată ființa ei, sentimentele ce însoțesc marea iubire pentru om și pentru Dumnezeu!

Actul patru înfățișează zbuciumul celor doi îndrăgostiți pentru care doar rugăciunea fierbinte poate să aducă, dacă nu izbăvirea de păcat, măcar nădejdea în mila Atotputernicului. Sub pana autorilor ei, opera din mediul așa crezut de noi, profan, laic, cotidian, devine un act și o *trăire a unui timp sacru*, care este timpul personajelor dar și timpul vieții noastre, ca spectatori. Iată de ce opera „Doamna cu cățelul” după A. P. Cehov, compusă de Livia Teodorescu-Ciocănea și prezentată într-un magnific concert de soliștii, corul și orchestra Operei Naționale București, angrenând forța lor artistică, a unui invitat special, solist, și a tuturor angajaților Operei, este un act de ofrandă adus celor 100 de ani deja împliniți ai instituției bucureștene, un triumf al școlii naționale post-moderne de compoziție - epocile creatoare continuă să dea sintezele lor miraculoase – și, de asemenea, un îndemn adresat spectatorilor, melomani sau nu, pentru cultură și civilizație în acest spațiu social-istoric al României! La acest nivel de originalitate și valoare, *scena și spațiul Operei devin agora necesară dezbaterilor cu mijloacele artei și ale criticii muzicale, despre marile mituri ale lumii și ale societăților din toate timpurile.*

Aceste aserțiuni despre operă se datorează în egală măsură Iulianeii Kampert, autoarea libretului, matematician, absolventă a Universității Oxford, și compozitoare; regizorului Alexander Hausvater, pentru adăugarea unor elemente de scenariu (opera sa teatrală cuprinde peste 160 de

spectacole, din 1990 multe realizate și pe scenele din România). Prin regia variantei de concert, Alexandru Nagy, care este și actor și tenor, cu o efervescentă activitate artistică, a pus în lumină calitățile multi-senzoriale ale operei precum și contribuția fiecărui interpret. O asemenea operă solicită la maximum efortul fizic și de creație interpretativă din partea dirijorului cu vastă experiență, așa cum a demonstrat încă o dată într-un mod magistral, fără emfază, minunatul profesionist al baghetei magice, Vlad Conta, pianist concertist și dirijor cu o carieră internațională prestigioasă, cu sute de creații interpretate, iar începând din anul 2001, cu peste 40 de titluri de operă dirijate la Opera Națională din București.

4

Adrian Dumitru, Vlad Conta, Vasile Chișiu, Andreea Ilie, Adrian Mărcan, Andrei Lazăr (foto Andrei Grigore)

Primadona, soprana lirică Veronica Anușca, în rolul Annei Sergheevna, a atras permanent atenția publicului spectator prin grija acordată misiunii sale muzical-dramaturgice, prin căldura sunetelor din registrul înalt, sobrietatea atitudinii scenice și sensibilitate lirică. Prim-solistul invitat în rolul la fel de dificil d. p. d. v. muzical al lui Dmitri Dmitrici Gurov, dar realizat pe parcursul a patru acte cu multă simțire și talent interpretativ, a fost tenorul liric Adrian Dumitru, convingător până la a-l asimila total cu personajul lui Cehov. Un alt solist, baritonul Vasile Chișiu, s-a detașat prin modelarea viguroasă și absolut convingătoare a rolului său muzical-dramaturgic. Importante pagini lirice le-au fost conferite de compozitoare și libretistă personajelor Irina Gurov și Diederitz, pe care mezzosoprana Andreea Ilie și baritonul Florin Simionca le-au interpretat muzical de o așa manieră încât să contrabalanseze prin realism și atitudine severă, abstragerea din realitatea imediată a celor doi amanți îndrăgostiți. Încântătoare și muzical-vocal și ca ținută scenică, cele patru *Doamne*, roluri interpretate cu acuratețe și vervă de sopranele Ana Cebotari, Alexandra Manole și altistele Andreea Grigore și Florentina Picuș. În rolurile prietenilor lui Gurov, - Nikolai, Vasiliev și Pavel, au atras atenția și admirația publicului soliștii Ion Dimieru, bas-bariton, Adrian Mărcan, bariton, și Andrei Lazăr, tenor. În rolul Ninei, cu un fragment citat din piesa *Pescărușul*, de Cehov, soprana Mihaela Stanciu a accentuat muzical și timbral acel caracter supranatural și de transcendență, de viziune asupra viitorului posibil al omenirii. Deși în roluri secundare, tenorul Ciprian Pahonea (Poștașul / Băiatul) și actorii Tudor Morgovan (Treplev) și Victoria Radu (Arkadina), s-au încadrat dramaturgiei de operă cu personalitatea lor artistică și glasuri vibrante. Orchestra a realizat o performanță excepțională

-2023 -ANUL IULIU MANIU !

Cetatea Cavalerilor

NR. 5(33) MAI 2023

avându-l în calitate de concertmaestru pe talentatul Radu Dunca, violonist care s-a evidențiat și prin remarcabilele solo-uri. Corul mixt al Operei Naționale București a răsunat cu patos cathartic, cu precizie de ceas elvețian, realizând magistral, împreună cu orchestra, fundalul, comentariul sau susținerea muzicală vocal-simfonică – maștri de cor fiind Daniel Jinga și Adrian Ionescu. Frumusețea muzicii, a chipurilor soliștilor, a corului și instrumentiștilor, interesanta regie, sunt motive pentru care am dori să revenim la următoarele reprezentații, cu bucuria de a-i aplauda din nou pe artiștii Operei Naționale București, așa cum au fost îndelung ovaționați sâmbătă, 11 februarie, 2023.

Livia Teodorescu-Ciocănea, pianistă și compozitoare, este profesor universitar doctor la Universitatea Națională de Muzică din București, profesor afiliat la Monash University, Melbourne, Australia, a obținut doctoratul în muzicologie și compoziție în anul 2001. Membră a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România din anul 1987, a primit din partea acesteia premii pentru compoziție în anii 2001, 2003, 2006, 2009 și 2016. În anul 2008 a obținut premiul *George Enescu* al Academiei Române cu trio-ul pentru două viori și pian, *Romulus și Remus*, și Ordinul Național *Meritul Cultural* în grad de Cavaler - din partea Președinției Române. Este autoarea a 80 de titluri de lucrări muzicale în toate genurile muzicale: simfonic, vocal-simfonic, operă, balet, muzică de teatru, lied, poem vocal, muzică corală, lucrări pentru pian solo, muzică de cameră. Repertoriul pianistic al Lievei Teodorescu-Ciocănea este cuprinzător și divers, cu lucrări pentru pian solo, pentru două pianе sau concerte de pian ale compozitorilor clasici, romantici, moderni, inclusiv creații proprii. A publicat cărți de muzicologie, despre formele muzicale (arhitectura muzicală), despre arta compoziției și timbrul muzical. A ținut prelegeri în România, în țări din Europa și din alte continente. Livia Teodorescu-Ciocănea "explorează spectralismul, aliajele muzicale timbrale, neo-impresionismul și post-modernismul pentru a mări efectul liric și dramatic" cum bine îi caracterizează creația muzicală, Ruxandra Arzoiu, muzicolog, în „Oxford Grove music”. Autoarea operei este una dintre cele mai titrate muziciene din România, cu colaborări muzicale pe *meridianele internaționale ale artei*. Livia Teodorescu-Ciocănea, prin întreaga sa creație, și-a câștigat un loc printre compozitorii de *primă iubire* din partea muzicienilor, artiștilor și melomanilor, pe deasupra modelor artistice și indiferent de epocile creatoare care-și poartă pe valurile lor, talentele autentice.

Transmitem compozitoarei urarea *La mulți ani*, la împlinirea unei frumoase vârste a maturității creatoare! Dorim totodată mulți ani de viață cu sănătate tuturor muzicienilor români, în primul rând colectivului Operei Naționale București, viață lungă generațiilor care vor continua la acest nivel, dragostea pentru frumos, adevăr, înțelepciune și bine social!